

RIIGIKOHUS
*****

Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjused lihtmenetlustes

Kohtupraktika ülevaade

koostas **Kaido Sikka**
kriminaalkolleegiumi nõunik

toimetas **Andraš Tšitškan**
kriminaalkolleegiumi nõunik

Tartu
2021

Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjused lihtmenetlustes

Kohtupraktika ülevaade

koostas Kaido Sikka
kriminaalkolleegiumi nõunik

toimetas Andraš Tšitškan
kriminaalkolleegiumi nõunik

Tartu

2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KIIRMENETLUS	5
1.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON	5
1.2. KRIMINAALASJA MATERJALIDE TAGASTAMISE PÕHJUSED	5
1.2.1. Tõendamiseseme asjaolude ebaselgus	5
1.2.2. Tsiviilhagi ebaselgus	6
1.2.3. Tõendite ebapiisavus	7
1.2.4. Kiirmenetluse taotluse esitamata jätmine 48 tunni jooksul.....	7
1.2.5. Pole teise astme kuritegu.....	7
1.3. PROBLEEMID KRIMINAALASJA MATERJALIDE TAGASTAMISEGA KIIR- MENETLUSES.....	8
2. KÄSKMENETLUS	9
2.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON.....	9
2.2. KRIMINAALTOIMIKU PROKURATUURILE TAGASTAMISE PÕHJUSED..	9
2.2.1. Kohus ei nõustu karistusega.....	9
2.2.2. KrMS § 252 lg-s 3 sätestatud kirjaliku seisukoha esitamise õigus ei ole tagatud..	11
2.2.3. Tõendamiseseme asjaolude ebaselgus	12
2.2.4. Otstarbekuse kaalutlus.....	12
2.2.5. Süüdistusakti ebaselgus.....	13
2.2.6. Muud käskmenetlusest keeldumise põhjused	13
3. LÜHIMENETLUS	15
3.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON	15
3.2. KRIMINAALTOIMIKU PROKURATUURILE TAGASTAMISE PÕHJUSED	15
3.2.1. Prokuröri või süüdistatava loobumine lühimenetluse kohaldamise taotlusest.....	15
3.2.2. Tsiviilhagi ebaselgus	16
3.2.3. Kriminaaltoimiku materjalide ebapiisavus.....	16
4. KOKKULEPPEMENETLUS	18
4.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON	18
4.2. KRIMINAALTOIMIKU PROKURATUURILE TAGASTAMISE PÕHJUSED	18
4.2.1. Süüdistatava või prokuröri nõusoleku puudumine.....	18
4.2.2. Kohus ei nõustu kuriteo kvalifikatsiooniga või karistuse liigi või määraga	19
4.2.3. Kohtul esinevad kahtlused KrMS §-st 306 lähtudes	21

SISSEJUHATUS

Ülevaate eesmärk on suurendada lugejate teadlikkust lihtmenetlustes kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjustest ning seeläbi vähendada kriminaaltoimiku tagastamisi. Eelduslikult, mida enam teatakse lihtmenetlustes kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjusi, seda enam püütakse neid vältida ning seda vähem esineb lihtmenetlustes olukordi, kus kohtud peavad kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastama. Seeläbi kasvab menetluste kiirus ning säästetakse kõigi asjaosaliste aega ja raha.

Ülevaate valimi moodustavad kohtute infosüsteemist välja võetud 235 kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määrust perioodist 2015 kuni 2020 suvi.

Ülevaade on jagatud peatükkideks lihtmenetluste järgi. Esimeses peatükis käsitletakse kiirmenetlust, teises käskmenetlust, kolmandas lühimenetlust ning neljandas kokkuleppemenetlust. Iga peatüki alguses on esitatud asjakohane õiguslik regulatsioon ning seejärel antud ülevaade kriminaaltoimiku tagastamise põhjustest.

Ülevaates esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohtadena. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites.

Ülevaate koostas Kaido Sikka (1991–2020) ja toimetas Andraš Tšitškan.

1. KIIRMENETLUS

1.1. Õiguslik regulatsioon

Kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) § 256¹ lg 1 sätestab, et kui isik on kahtlustatav teise astme kuriteos, mille tõendamiseseme asjaolud on selged ja mille kohta on kogutud kõik vajalikud tõendid, võib prokuratuur kohtult taotleda kriminaalasja lahendamist kiirmenetluses. Nimetatud taotlus esitatakse 48 tunni jooksul alates isiku kahtlustatavana ülekuulamisest või kinnipidamisest. KrMS § 256⁴ lg 4 kohaselt toimub kohtumenetlus kiirmenetluses KrMS §-des 233–238 (lühimenetlus), §-des 239–250 (kokkuleppemenetlus), §-des 251–256 (käskmenetlus) või §-des 266–317 (üldmenetlus) sätestatud korras, arvestades kiirmenetluse sätete erisusi. Seega on võimalik kõiki menetlusliike teostada kiirmenetluse vormis. Kui kohus leiab, et puuduvad kiirmenetluse kohaldamise alused, v.a tõendite ebapiisavus, on kohtul võimalik KrMS § 256⁵ lg 1 p 1 alusel teha prokuratuurile kriminaalasja materjalide tagastamise määrus.

1.2. Kriminaalasja materjalide tagastamise põhjused

1.2.1. Tõendamiseseme asjaolude ebaselgus

Uuritud kohtupraktika alusel on kiirmenetluses kriminaalasja materjalide tagastamise peamine põhjus see, et kohtu hinnangul on tõendamiseseme asjaolud ebaselged. Tõendamiseseme on uuritava kuriteo nende külgede, omaduste ja seoste kogum, mis peab olema süüdimõistva kohtuotsuse tegemisel kohustuslikus korras tuvastatud.¹ KrMS § 62 kohaselt on tõendamiseseme asjaolud kuriteo toimepanemise aeg, koht ja viis ning muud kuriteo tehioolud; kuriteokoosseis; kuriteo toime pannud isiku süü; kuriteo toime pannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud. Kohtud on erinevatel põhjustel lugenud tõendamiseseme asjaolud kiirmenetluses ebaselgeks, kohtutel on selles osas lai diskretsioon.

Vaidlus tõenditele antava õigusliku hinnangu üle

Kui pooled vaidlevad kriminaalasjas kogutud tõenditele antava õigusliku hinnangu üle, ei ole täidetud kiirmenetluse kohaldamise üks peamisi aluseid – tõendamiseseme asjaolude selgus. Nt kriminaalasjas nr 1-17-6648 süüdistati isikut karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 424 lg 1 alusel mootorsõiduki juhtimises joobeseisundis. Süüdistatav ei tunnistanud end süüdi tahtlikult toime pandud kuriteo toimepanemises ning ütles, et ta ei teadnud, et tarvitas narkootilist või psühhotroopset ainet. Kohtumenetluses ilmnes vaidlus kuriteo subjektiivse koosseisu täidetuse üle. Kohus leidis, et olukorras, kus pooled vaidlevad kogutud tõendite tähenduse üle ja sellest sõltub teole antav hinnang, ei ole asja lahendamine kiirmenetluses võimalik.² Samale järeldusele on kohtud jõudnud siis, kui on ilmnenu vastuolud menetlusosaliste ütluste vahel. Nt kriminaalasjas nr 1-16-2489 polnud kiirmenetluse kohaldamine võimalik, kuna kannatanu ja süüdistatava ütlused olid vastuolulised (mh osas, kes keda esimesena ründas).³

¹ E. Kergandberg. KrMSK § 62, komm 1. – E. Kergandberg, P. Pikamäe (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

² Harju Maakohtu 11.07.2017 määrus asjas nr 1-17-6648.

³ Harju Maakohtu 28.03.2016 määrus asjas nr 1-16-2489.

Ebaselgus süüteo kvalifikatsioonis

Kohtud on lugenud tõendamiseseme asjaolud ebaselgeks ka olukorras, kus kohus kahtleb etteheidetava teo kvalifikatsioonis. Kriminaalasjas nr 1-19-8587 süüdistati isikut KarS § 199 lg 2 p 9 – § 25 lg 2 järgi selles, et ta võttis kaupluse müügisaalist pudeli džinni ning möödus kassast, jättes kauba eest tahtlikult tasumata. Isiku tahtest sõltumatutel põhjustel jäi kuritegu lõpuni viimata – turvatöötaja pidas ta kinni. Kohus viitas, et turvatöötaja ütluste kohaselt möödus süüdistatav kassast ning osutas turvatöötajale kinnipidamisel vastupanu. Kuna vastupanu osutamise asjaolud ei olnud kohtu hinnangul üheselt välja selgitatud, puudus kiirmenetluse kohaldamise alus.⁴ Ebaselgus teo kvalifikatsioonis esines ka kriminaalasjas nr 1-15-9074, milles alustati esialgu kriminaalmenetlust KarS § 200 lg 1 – § 25 lg 2 alusel. Esialgse kahtlustuse kohaselt püüdis isik varastada kaupa, kuid vargus kasvas üle röövimiseks, kuna isik muutus teda kinni pidanud turvatöötaja suhtes vägivaldseks. Prokurör lõpetas kriminaalasjas osaliselt menetluse, tuginedes *ne bis in idem*'i põhimõttele varavastase ründe osas, ja kvalifitseeris kuriteo ümber KarS § 121 lg 1 järgi, kuivõrd isiku suhtes oli samas asjas koostatud väärteotsus KarS § 218 alusel. Kohus leidis, et konkreetsetes olukorras ei olnud kriminaalaja tõendamiseseme asjaolud selged. Kohtu hinnangul moodustasid nii isiku- kui ka varavastane rünne terviku. Kuna väärteoasjas tehtud otsus ei olnud veel jõustunud, pidanuks kohtu hinnangul teo kvalifitseerima KarS § 200 lg 1 alusel.⁵

Tõendamiseseme asjaolude ebaselgus võib olla oluline teo korduvuse hindamisel, mis omakorda mõjutab otseselt etteheidetava teo kvalifikatsiooni. Nt kriminaalasjas nr 1-19-5756 süüdistati isikut KarS § 424 lg 1 alusel mootorsõiduki juhtimises joobeseisundis. Karistusregistri andmete kohaselt oli isikut varem Prantsusmaa kohtu lahendiga karistatud mootorsõiduki joobeseisundis juhtimise eest. Kuna kohtuistungil toimumise ajaks ei olnud Prantsusmaalt karistuse täitmise info laekunud, ei olnud võimalik võtta seisukohta, kas karistus oli KarRS § 27 kohaselt kustunud.⁶ Viidatud säte reguleerib välisriigi kohtus süüdi mõistetud isiku karistusandmete kustutamist.

Süüdistatavast tulenevad põhjused

Kohtupraktikas on esinenud olukordi, kus tõendamiseseme asjaolud ei ole kohtu hinnangul selged süüdistatava isikust tulenevatel põhjustel. Nt kriminaalasjas nr 1-19-6722 esitas süüdistatav kohtuistungil taotluse enda suhtes kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi läbiviimiseks, kuna mitu aastat tagasi saadud peavigastuse tõttu ei saanud ta esitada süüdistusest aru. Kohtu hinnangul ei olnud isiku tervislik seisund piisavalt selge, et asja kiirmenetluses arutada.⁷

1.2.2. Tsviilhagi ebaselgus

Kohtud on korduvalt keeldunud kiirmenetluse kohaldamisest põhjusel, et esineb ebaselgus tsviilhagi puudutavate aspektidega. Nt kriminaalasjas nr 1-18-2751 ei olnud prokurör kiirmenetluse kokkuleppes arvestanud tsviilhagi suuruse kindlaksmääramisel, et süüdistatav oli osa kahjust juba hüvitanud.⁸ Kui viidatud näite puhul oli tõenäoliselt tegemist tähelepanematu- sest tingitud eksimusega, siis kriminaalasjas nr 1-19-869 loobus prokurör ise kiirmenetluse kohaldamisest. Nimetatud asjas esitas kannatanu süüdistatava vastu tsviilhagi, kuid oli varguse

⁴ Harju Maakohtu 30.10.2019 määrus asjas nr 1-19-8587.

⁵ Harju Maakohtu 02.11.2015 määrus asjas nr 1-15-9074.

⁶ Pärnu Maakohtu 15.07.2019 määrus asjas nr 1-19-5756.

⁷ Harju Maakohtu 28.08.2019 määrus asjas nr 1-19-6722.

⁸ Viru Maakohtu 29.03.2018 määrus asjas nr 1-18-2751.

tõttu pöördunud ka kindlustusandja poole. Istungil selgus, et kannatanu soovis, et kindlustusandja hüvitaks kahju, mistõttu saatis kohus kriminaalasja materjalid KrMS § 256⁵ lg 1 p 1 alusel prokuratuurile tagasi.⁹

1.2.3. Tõendite ebapiisavus

KrMS § 256⁵ lg 1 p-s 1 on sätestatud, et kohus teeb prokuratuurile kriminaalasja materjalide tagastamise määruse, kui puuduvad kiirmenetluse kohaldamise alused, v.a tõendite ebapiisavus. Õiguskirjanduses on leitud, et nimetatu pole siiski absoluutne. Tõendite ebapiisavuse korral võib kohus teha prokuratuurile kriminaalasja materjalide tagastamise määruse siis, kui kiirmenetlus toimub lühi-, kokkuleppe- või käskmenetluse reeglite järgi.¹⁰ Nt kriminaalasjas nr 1-18-3136 ei pidanud kohus võimalikuks kriminaalasja läbivaatamist kiirmenetluses lühimenetluse sätete järgi, sest kogutud tõendid ei olnud piisavad. Nimetatud asjas süüdistati isikut KarS § 120 lg 1 alusel tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamises. Kohtu hinnangul olid süüdistatava ja kannatanu ütlused vasturääkivad ning ütluste usaldusvääruse üle ei olnud kohtul võimalik üksnes kirjalike tõendite alusel otsustada. Samuti avaldas kaitsja kohtuistungil, et süüdistatav pani teo toime hädakaitseisundis. Lisaks neile minetustele heitis kohus ette, et kriminaaltoimiku materjalides ei olnud sündmuskoha vaatlusprotokolli.¹¹

Tõendite ebapiisavusele viitas kohus ka kriminaalasjas nr 1-16-3760, milles menetleti kriminaalasja kiirmenetluses lühimenetluse sätete järgi. Isikut süüdistati talle mõistetud lisakaristuse täitmisest teadlikult kõrvalehoidmises KarS § 329 järgi, kuid kohtuotsus, millega lisakaristus määrati, puudus kriminaaltoimikust. Kohtu hinnangul oli viidatud kohtuotsuse tõendina kriminaalasja materjalide hulka lisamine süüdistuse sisu arvestades vältimatult vajalik, kuna süüdistus seisnes selle kohtuotsusega mõistetud lisakaristuse täitmisest kõrvalehoidmises.¹²

1.2.4. Kiirmenetluse taotluse esitamata jätmine 48 tunni jooksul

Kriminaalasja materjalide tagastamise põhjus on ka see, kui kiirmenetluse kohaldamise taotlust ei esitata 48 tunni jooksul alates isiku kahtlustatavana ülekuulamisest või kinnipidamisest. Nt kriminaalasjas nr 1-19-6923 edastas prokurör kiirmenetluse kohaldamise taotluse 03.09.2019. Süüdistuse kohaselt pandi kuritegu toime 01.09.2019, kuid kahtlustatavana kinnipidamise protokoll kandis kuupäeva 29.07.2019. Kuna kahtlustatavana kinnipidamise protokoll ei kandnud kuupäeva, mis võimaldanuks kiirmenetlust kohaldada, tagastas kohus kriminaalasja materjalid KrMS § 256⁵ lg 1 p 1 alusel prokuratuurile.¹³ Sarnane olukord oli kriminaalasjas nr 1-19-6914, milles kohus märkis, et isegi juhul, kui tegemist oli trükiveaga, pidi see olema enne kohtusse edastamist nõuetekohaselt parandatud.¹⁴

1.2.5. Pole teise astme kuritegu

Mõnel juhul tagastati kiirmenetluse materjalid seepärast, et täidetud ei olnud kiirmenetluse kohaldamise eeldus, mille kohaselt peab isik olema kahtlustatav teise astme kuriteos. Nt kriminaalasjas nr 1-15-1105 leidis kohus, et isikule ette heidetav käitumine ei olnud kvalifitseeritav teise astme kuriteona, vaid hoopis väärteona. Kohus tagastas KrMS § 256⁵ lg 1 p 1 alusel kriminaalasja materjalid prokuratuurile, sest puudus kiirmenetluse kohaldamise alus.¹⁵

⁹ Harju Maakohtu 01.02.2019 määrus asjas nr 1-19-869.

¹⁰ M. Sillaots. KrMSK § 256⁵, komm 1.

¹¹ Harju Maakohtu 12.04.2018 määrus asjas nr 1-18-3136.

¹² Harju Maakohtu 03.05.2016 määrus asjas nr 1-16-3760.

¹³ Harju Maakohtu 03.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6923.

¹⁴ Harju Maakohtu 03.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6914.

¹⁵ Harju Maakohtu 11.02.2015 määrus asjas nr 1-15-1105.

1.3. Probleemid kriminaalasja materjalide tagastamisega kiirmenetluses

Kriminaalasja materjalide tagastamise puhul kiirmenetluses on enamlevinud probleem valele tagastamise alusele viitamine või tagastamise alusele puudustega viitamine. KrMS § 256⁴ lg-s 4 on sätestatud, millise menetlusvormi reegleid järgitakse kohtumenetluses kiirmenetluse rakendamise korral. Nimetatud sättes on viited lühi-, kokkuleppe- ja käskmenetlust ning kohtulikku arutamist üldmenetluses reguleerivatele sätetele. Juhul, kui kohtumenetlus toimub nt kiirmenetluses lühimenetluse sätete järgi, tuleks tagastamise määruuses viidata nii kiirmenetluse kui ka lühimenetluse tagastamist reguleerivatele sätetele. Kirjeldatud olukorras oleks korrektne tagastamise viide nt järgmine: *..juhitudes KrMS § 256⁵ lg 1 p-st 1 ja § 238 lg 1 p-st 1, tagastada kriminaaltoimik prokuratuurile, kuna puuduvad kiirmenetluse lühimenetluse sätete järgi kohaldamise alused.*¹⁶

---

¹⁶ Vt nt Harju Maakohtu 12.07.2019 määrus asjas nr 1-19-5699.

2. KÄSKMENETLUS

2.1. Õiguslik regulatsioon

KrMS § 251 sätestab, et kui teise astme kuriteos, mille eest prokurör peab võimalikuks kohaldada põhikaristusena rahalist karistust, on tõendamiseseme asjaolud selged, võib kohus prokuratuuri taotlusel lahendada kriminaalasja käskmenetluses. KrMS § 251 lg-te 2 ja 3 kohaselt ei kohaldata käskmenetlust, kui kahtlustatav on alaealine või kui tema suhtes on võimalik kohaldada narkomaanide sõltuvusravi või seksuaalkurjategijate kompleksravi. Juhul, kui puudub KrMS § 251 lg-s 1 sätestatud käskmenetluse kohaldamise alus või esinevad KrMS § 251 lg-s 2 või 3 sätestatud käskmenetlust välistavad asjaolud, teeb kohus KrMS § 253 p 3 kohaselt käskmenetlusest keeldumise ja prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse.

2.2. Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjused

2.2.1. Kohus ei nõustu karistusega

Enamlevinud käskmenetlusest keeldumise ja kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjusi on, et kohus ei nõustu prokuratuuri taotletava karistusega. KrMS § 251 lg 1 kohaselt saab käskmenetluses põhikaristusena kohaldada üksnes rahalist karistust. Kui kohus nõustub süüdistusaktis süüdistuse tõendatuse ja karistuse määra kohta esitatud järeldustega, koostab kohus KrMS § 254 alusel kohtuotsuse. Kui kohus nende järeldustega ei nõustu, teeb ta KrMS § 253 p 3 kohaselt käskmenetlusest keeldumise ja kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määruse. Kuigi KrMS § 254 lg 1 viitab üksnes karistuse määrale, on kohtupraktika kohaselt kohtul õigus käskmenetlusest keelduda ka siis, kui kohus ei nõustu taotletava karistuse liigiga.

Käskmenetlusest keeldumisel viitavad kohtud sageli asjaolule, et prokuröri taotletava karistuse liik või määr ei täida vajalikke eri- ega üldpreventiivseid eesmärke. Nimelt tuleb KarS § 56 lg 1 kohaselt karistuse mõistmisel arvestada võimalust mõjutada süüdlast edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ning õiguskorra kaitsmise huve. Kui kohus leiab käskmenetluses, et taotletav rahaline karistus ei täida nimetatud eesmärke, tehakse reeglina KrMS § 253 p 3 alusel käskmenetlusest keeldumise määrus ja saadetakse kriminaaltoimik prokuratuurile tagasi.

Kohus ei nõustu karistuse liigiga

Peamised põhjused, miks kohtud ei nõustu käskmenetluses rahalise karistuse kohaldamisega, on isiku süü suurus ning isiku eeldatav võimekus rahalist karistust tasuda. Harva keeldutakse käskmenetlusest põhjusel, et süüdistuses esitatud teo eest pole sanktsioonina ette nähtud rahalist karistust, st KrMS § 251 lg-s 1 sätestatud käskmenetluse kohaldamise eeldus ei ole täidetud.

Kriminaalasjas nr 1-19-5055 süüdistati isikut KarS § 121 lg 2 p 3 alusel korduvas kehalises väärkohtlemises. Prokurör taotles rahalise karistuse kohaldamist. Kohus keeldus käskmenetlusest, sest süüdistatava süü suurus ei võimaldanud rahalise karistuse kohaldamist, kuna süü suuruse juures tuleb arvestada ka menetletava süüteoga seotud varasemaid süütegusid.¹⁷ Kuna süüdistatav pani vaid mõni kuu varem toime menetluse esemeks oleva teoga sarnase kuriteo, mille eest kohus karistas reaalse vangistusega, ei olnud kohtu hinnangul rahaline karistus antud juhul sobiv. Kohus pidas ebaloogiliseks, kui inimest, kes oli pannud toime kaks sarnast kuritegu, karistatakse esimese teo eest rangema karistusega kui teise kuriteo eest.¹⁸ Karistus uue, tahtlikult toime pandud kuriteo eest ei saa olla eelmisest karistusest leebem, kuna

¹⁷ Vt ka J. Sootak. KarSK § 56 komm-d 12.1–12.2. – J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Komm vlj. 4. vlj. Tallinn: Juura 2015.

¹⁸ Tartu Maakohtu 15.08.2019 määrus asjas nr 1-19-5055.

see oleks vastuolus välja kujunenud kohtupraktikaga ning karistuse eesmärkidega.¹⁹ Käskmenetluse kohaldamisest keeldumine karistuse liigiga mittenõustumise tõttu on eelkõige seotud süüdistatava varasema käitumisega. Kui isikut on samalaadsete süütegude eest karistatud rahalise karistuse või rahatrahviga, kuid see pole teda mõjutanud edasistest süütegudest hoiduma, on piisavalt alust arvata, et rahaline karistus ei täida oma eesmärki.

Rahalise karistuse kohaldamisest on kohus keeldunud ka olukorras, kus ta siseveendumusest tulenevalt kahtleb, kas süüdistatav tasuks rahalise karistuse.²⁰ Selliseks kahtluseks on andnud alust järgmised asjaolud: isikul puudub püsiv töökoht ja ta elatub üksnes juhutöödest, puudub teave legaalse sissetuleku kohta või süüdistusakti kohaselt pole teada, millega süüdistatav tegeleb. Viidatud olukorras oleks rahalise karistuse kohaldamine ebamõistlik. Kohus ei peaks mõistma kuriteo eest karistust, mis ei ole täidetav. See õhnestaks kohtuotsuse autoriteeti.²¹

Uuritud kohtupraktikas olid üksikud juhud, kui kohus keeldus käskmenetlusest, sest puudus KrMS § 251 lg-s 1 sätestatud käskmenetluse kohaldamise eeldusena nõutud rahalise karistuse kohaldamise võimalus. Nt kriminaalasjas nr 1-19-1230 süüdistati isikut vägivalla kasutamises võimuesindaja vastu (KarS § 274 lg 1). Kohus keeldus käskmenetluse kohaldamisest, sest KarS § 274 lg 1 sanktsioon nägi ette kuni viieaastase vangistuse ega andnud võimalust rahalise karistuse kohaldamiseks, mis on käskmenetluse kohaldamise üks eeldustest.²²

Kohus ei nõustu karistuse määraga

Kohtud on lähtunud peamiselt karistuse eri- ja üldpreventiivsetest eesmärkidest ka olukorras, kus pole nõustunud prokuratuuri taotletava rahalise karistuse määraga. Nt kriminaalasjas nr 1-19-5395 valis prokurör kohtu hinnangul süüdistatavale karistusregistri andmeid arvestades põhjendatult kergema karistusliigi. Kohus leidis aga, et karistuse määr pidi olema prokuröri taotletavast summast suurem. Rahalise karistuse suurus peab olema piisav, et distsiplineerida isikut hoiduma tulevikus kuritegude toimepanemisest.²³

Lisaks eelnimetatule on kohtud käskmenetlusest korduvalt keeldunud juhul, kui prokurör on rahalise karistuse arvestamisel eksinud.²⁴ Eelkõige on tegemist olukordadega, kus prokurör on karistuse arvestamisel ekslikult lähtunud vahest miinimumpäevamäärast. KarS § 44 lg 2 kohaselt arvutatakse rahalise karistuse päevamäär süüdlase keskmise päevasissetuleku alusel. Kohus võib päevamäära suurust vähendada erandlike asjaolude tõttu või suurendada süüdlase elatusastemest lähtudes. Arvestatud päevamäära suurus ei või olla väiksem kui miinimumpäevamäär (10 eurot).

Kohus ei nõustu lisakaristusega

Kohtul on võimalik käskmenetlusest keelduda ka põhjusel, et ta ei nõustu lisakaristuse kohaldamise või selle määraga. Nt kriminaalasjas nr 1-18-7100 süüdistati isikut KarS § 424 lg 1 järgi mootorsõiduki juhtimises joobeseisundis. KarS § 424 lg 3 alusel võib kohus kohaldada lisakaristusena sõiduki juhtimise õiguse äravõtmist alates kolmest kuust. Süüdistusaktis tegi prokurör ettepaneku lisakaristusena võtta süüdistatavalt juhtimisõigus ära kaheks kuuks. Seega taotles prokurör süüdistatava suhtes seaduses sätestatust väiksemal määral lisakaristuse

¹⁹ Viru Maakohtu 23.12.2016 määrus asjas nr 1-16-11284; Viru Maakohtu 03.08.2016 määrus asjas nr 1-16-6600.

²⁰ Viru Maakohtu 11.07.2017 määrus asjas nr 1-17-6427.

²¹ Harju Maakohtu 31.03.2016 määrus asjas nr 1-16-1571.

²² Tartu Maakohtu 04.03.2019 määrus asjas nr 1-19-1230.

²³ Viru Maakohtu 24.07.2019 määrus asjas nr 1-19-5395.

²⁴ Vt nt Viru Maakohtu 07.03.2019 määrus asjas nr 1-19-1201.

kohaldamist. Seetõttu keeldus kohus käskmenetluse kohaldamisest ja saatis kriminaaltoimiku prokuratuuri tagasi.²⁵

Sarnane olukord esines kriminaalasjas nr 1-18-1468. Isikut süüdistati KarS § 424 lg 1 järgi mootorsõiduki juhtimises joobeseisundis ning prokurör taotles KarS § 50 lg 1 p 1 alusel lisakaristusena mootorsõiduki juhtimise õiguse äravõtmist kaheks kuuks. Kohus selgitas, et kuigi KarS § 50 lg 1 p 1 võimaldab lisakaristuse kohaldamist ka alla kolme kuu, ei ole kõnealust normi võimalik rakendada KarS § 424 järgi kvalifitseeritavate süütegude puhul, kuna KarS § 424 lg 3 on erinorm KarS § 50 lg 1 suhtes.²⁶

2.2.2. KrMS § 252 lg-s 3 sätestatud kirjaliku seisukoha esitamise õigus ei ole tagatud

KrMS § 252 lg 2 kohaselt saadetakse süüdistusakt ja kriminaalasja materjalid kohtusse ning süüdistusakti koopiad edastatakse süüdistatavale ja tema kaitsjale. KrMS § 252 lg 3 kohaselt võivad süüdistatav ja kaitsja süüdistusakti saamisest kümne päeva jooksul esitada kohtule kirjaliku seisukoha kriminaalasja lahendamise kohta. Käskmenetluses kohtuotsuse tegemine on otseselt seotud süüdistusakti koopia süüdistatavale ja tema kaitsjale saatmisega. Nimelt sätestab KrMS § 253, et kohtulahend käskmenetluses tehakse kriminaalasja kohtusse saabumisel, kuid mitte enne 15 päeva möödumist süüdistusakti süüdistatavale ja kaitsjale edastamist.

Süüdistataval ega kaitsjal ei ole kohustust kasutada KrMS § 252 lg-s 3 ette nähtud võimalust esitada kirjalik seisukoht kriminaalasja lahendamise kohta. Selline võimalus on aga kaitseõiguse aspektist väga oluline, sest tagab süüdistatavale ja kaitsjale võimaluse juba enne kohtulahendi tegemist esitada kohtule oma seisukoht kriminaalasja lahendamise kohta. Nt võidakse nimetatud seisukohas viidata käskmenetluse aluste puudumisele, kui tõendamiseseme asjaolud ei ole selged.²⁷ Kaitsja võib vajaduse korral oma seisukoha süüdistatava seaduslikest huvidest lähtudes esitada ka iseseisvalt ja süüdistatava nõusolekuta. Kohus on käskmenetlusest keeldunud nt olukorras, kus prokurör edastas süüdistusakti koopia süüdistatavale, kuid toimikus puudus info, et süüdistusakti koopia oli saadetud ka kaitsjale.²⁸

Valdavalt keeldub kohus käskmenetlusest põhjusel, et puuduvad andmed, et nii süüdistatav kui ka kaitsja oleks saanud kätte süüdistusakti koopia.²⁹ Nimetatud juhul ei ole selge, millisest hetkest tuleks hakata lugema 10 päeva, mille jooksul on süüdistataval ja kaitsjal võimalus esitada kirjalik seisukoht (KrMS § 252 lg 3), ning 15 päeva, millest varem ei saa kohus käskmenetluses kohtulahendit teha (KrMS § 253). Nt kriminaalasjas nr 1-18-9650 märkis prokurör süüdistusaktis, et selle koopia edastatakse süüdistatavale ja tema kaitsjale. Kriminaalasja materjalidest ei nähtunud aga märget, mis oleks tõendanud, millal prokurör kaitsjale ja süüdistatavale süüdistusakti koopia edastas või millal nad süüdistusakti koopia kätte said. Seega puudus kohtul teadmine, millisest ajast arvates lugeda 10 päeva, mil on süüdistataval ja kaitsjal olnud võimalus kirjaliku seisukoha esitamiseks.³⁰

²⁵ Viru Maakohtu 07.09.2018 määrus asjas nr 1-18-7100.

²⁶ Viru Maakohtu 07.03.2018 määrus asjas nr 1-18-1468.

²⁷ M. Sillaots. KrMSK § 252, komm-d 2–3.

²⁸ Harju Maakohtu 05.07.2016 määrus asjas nr 1-16-5705.

²⁹ Vt nt Viru Maakohtu 07.09.2018 määrus asjas nr 1-18-7100; Harju Maakohtu 01.11.2017 määrus asjas nr 1-17-9601; Viru Maakohtu 24.07.2019 määrus asjas nr 1-19-5395.

³⁰ Harju Maakohtu 10.12.2018 määrus asjas nr 1-18-9650.

2.2.3. Tõendamiseseme asjaolude ebaselgus

Teo asjaolude ebaselgus

KrMS § 251 lg 1 kohaselt on tõendamiseseme asjaolude selgus üks käskmenetluse kohaldamise eeldustest. Kui tõendamiseseme asjaolud on ebaselged, on kohtul võimalik teha KrMS § 253 p 3 alusel käskmenetlusest keeldumise ja kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määrus. Kuna KrMS § 62 kohaselt moodustavad tõendamiseseme asjaolud erinevad kuritegu iseloomustavad tunnused, on kohtul nimetatud osas võrdlemisi lai diskretsioon. Nt kriminaalasjas nr 1-16-6036 leidis kohus, et olukorras, kus kannatanu ja süüdistatava puhul on tegemist nn sõna sõna vastu olukorraga ning süüdistatav ei tunnista ennast süüdi ja eitab kuriteo toimepanemist, pole tõendamiseseme asjaolud selged ja kriminaalasja läbivaatamine käskmenetluses pole võimalik.³¹ Samale seisukohale asus kohus ka kriminaalasjas nr 1-17-6718. Kohus leidis, et kui süüdistatav ennast süüdi ei tunnista ning kohtul ei ole menetlustoimingute protokollide põhjal võimalik süüd üheselt tõendatuks lugeda, ei ole käskmenetluse kohaldamine võimalik.³²

Kohus on hinnanud tõendamiseseme asjaolud ebaselgeks ka olukorras, kus on kahtlus, kas süüdistusaktis kirjeldatud tegu on üldse kuritegu. Nt kriminaalasjas nr 1-17-2862 leidis kohus, et süüdistatava käitumine ei ole talle esitatud süüdistuse järgi kvalifitseeritav kuriteona. Samas puudub kohtul käskmenetluses õigeksmõistva kohtuotsuse tegemise võimalus. KrMS § 253 p 2 kohaselt on kohtul käskmenetluses võimalik kriminaalmenetlus lõpetada KrMS § 199 lg 1 p-des 2–6 sätestatud alustel, mitte aga KrMS § 199 lg 1 p 1 (puudub kriminaalmenetluse alus) alusel. Seega on kirjeldatud olukorras kohtul võimalik koostada üksnes käskmenetlusest keeldumise ja prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määrus KrMS § 253 p 3 alusel.³³

Süüdistatavast tulenev ebaselgus

KrMS § 62 p 4 kohaselt on tõendamiseseme asjaolu ka kuriteo toime pannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud. Sellest lähtuvalt on kohus lugenud tõendamiseseme asjaolud käskmenetluses ebaselgeks ka olukorras, kus puuduvad isiku elukoha ja tegevusvaldkonna andmed. Puudulike materjalide alusel ei ole kohtul võimalik hinnata, kas prokurööri rahalise karistuse ettepanek on süüdistatava puhul täidetav või kas sellest piisab, et mõjutada süüdistatavat edaspidi süütegusid mitte toime panema.³⁴ Isikust tulenevatel põhjustel on kohus käskmenetlusest keeldunud ka kahtluse korral, et süüdistatav ei ole võimeline kriminaalmenetluses osalema ega karistust kandma ning kohtu hinnangul on vaja viia läbi eksperitiis³⁵, või kui kohus kahtleb isiku süüdivuses³⁶.

2.2.4. Otstarbekuse kaalutlus

Kohtupraktikas on esinenud olukordi, kus kohus on käskmenetlusest keeldunud ja kriminaaltoimiku prokuratuurile tagasi saatnud menetlusökonoomiast lähtudes.³⁷ Kohtuotsust ei ole otstarbekas koostada käskmenetluses nt juhul, kui isik on kohtule teatanud, et kavatseb kasutada KrMS § 254 lg-s 6 sätestatud õigust taotleda kriminaalasja arutamist üldkorras, või muul viisil väljendanud, et ei soovi asja arutamist käskmenetluses. KrMS § 255 lg 1 sätestab, et kui süüdimõistetud vaidlustab käskmenetluses tehtud kohtuotsuse ja taotleb, et kohus arutaks kriminaalasja üldkorras, koostab kohtunik kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määruse, mis on

³¹ Viru Maakohtu 24.08.2016 määrus asjas nr 1-16-6036.

³² Viru Maakohtu 19.09.2017 määrus asjas nr 1-17-6718.

³³ Tartu Maakohtu 18.04.2017 määrus asjas nr 1-17-2862.

³⁴ Harju Maakohtu 07.12.2018 määrus asjas nr 1-18-9821.

³⁵ Harju Maakohtu 23.11.2017 määrus asjas nr 1-17-10198.

³⁶ Pärnu Maakohtu 31.12.2018 määrus asjas nr 1-18-9626.

³⁷ Vt nt Viru Maakohtu 04.01.2016 määrus asjas nr 1-15-10661; Viru Maakohtu 15.09.2016 määrus asjas nr 1-16-5910; Viru Maakohtu 25.07.2016 määrus asjas nr 1-16-5396.

alus uue süüdistusakti koostamiseks KrMS § 154 järgi ning menetluse jätkamiseks üldkorras. Juhul, kui isik on väljendanud soovi kasutada KrMS § 254 lg-s 6 nimetatud õigust või väljendanud seisukohta, et ei soovi asja arutamist käskmenetluses, ei ole otstarbekas koostada kohtuotsust käskmenetluses. Sellisel juhul ei ole välistatud, et vastavalt KrMS § 253 p-s 3 sätestatule teeb kohus käskmenetlusest keeldumise ja prokuratuurile kriminaaltoimiku tagastamise määruse. Õiguskirjanduses on samuti leitud, et selline määrus on põhjendatud menetlusökoonomia seisukohast lähtudes.³⁸

2.2.5. Süüdistusakti ebaselgus

Kohus võib käskmenetlusest keelduda ka siis, kui süüdistusakt ei vasta seaduses sätestatud nõuetele.³⁹ Nõuded süüdistusakti põhiosale käskmenetluses on sätestatud KrMS § 252 lg-s 1. Viidatud normi kohaselt tuleb süüdistusakti põhiosas esitada kuriteo asjaolud ja kvalifikatsioon, kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus, süüdistust kinnitavad tõendid ning ettepanek karistuse liigi ja määra kohta.

Kriminaalasjas nr 1-18-6853 keeldus kohus käskmenetluse kohaldamisest, sest prokuratuur oli kriminaalasjas koostanud kaks erinevat süüdistusakti (kriminaaltoimikus oli prokuröri käsitsi allkirjastatud süüdistusakt, kohtute infosüsteemis aga digitaalselt allkirjastatud süüdistusakt), mille süüdistuste tekstid erinesid. Kohtu jaoks jäi ebaselgeks, kummas süüdistusaktis märgitud süüdistuse sisu oli prokuratuuri hinnangul isiku karistusõigusliku vastutuse eelduseks.⁴⁰

Kui kaks erinevat süüdistusakti on praktikas harva esinev viga, siis sagedasem puudujääk on süüdistusakti ebaselgus ja üldsõnalisus, mille tõttu ei ole võimalik koosseisutunnuste esinemist tuvastada.⁴¹ Nt kriminaalasjas nr 1-17-9127 süüdistati isikut KarS § 199 lg 2 p 9 järgi võõra vallasaja äravõtmises selle ebaseadusliku omastamise eesmärgil, kui see on toime pandud süstemaatiliselt. Samas ei selgunud süüdistusaktist, milles seisnes varguste süstemaatilisus, st KarS § 199 lg 2 p 9 koosseisuline tunnus oli sisustamata. Maakohus viitas Riigikohtu praktikale⁴², mille kohaselt saavad isiku karistusõigusliku vastutuse eelduseks olla vaid süüdistuses kirjeldatud faktilised asjaolud. Need määravad piiri, millest kohus asja arutamisel väljuda ei saa. Süüdistatava tegevuse kirjelduses tuleb märkida kõik isiku käitumise aspektid, mis prokuratuuri hinnangul moodustavad kuriteokoosseisu. Kohtul ei ole võimalik süüdistuses nimetatud vastutuse eeldusi isikule omistada.⁴³

2.2.6. Muud käskmenetlusest keeldumise põhjused

Kohtupraktikas on esinenud olukordi, kus kohus on keeldunud käskmenetluse kohaldamisest, sest ei pea seda menetlusliiki konkreetse asja lahendamisel sobivaks. Nt kriminaalasjas nr 1-17-6080 esitas kannatanu süüdistatava vastu tsiviilhagi 1068 eurot. Prokurör märkis süüdistusaktis, et kuriteoga tekitati varalist kahju 908 eurot, kuna ühe episoodi osas oli menetlus lõpetatud. Kannatanu haginõuet ei vähendanud. Kohus selgitas, et KrMS 9. peatüki („Lihtmenetlused“) 3. jagu („Käskmenetlus“) ei keela sõnaselgelt käskmenetluse kohaldamist, kui kriminaalasjas on esitatud tsiviilhagi. Samas, tõlgendades viidatud jao sätteid süstemaatiliselt ja arvestades põhiseaduse § 15 esimest lauset, mille järgi on igal õiguspöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse, ei ole käskmenetluse kohaldamine tsiviilhagi

³⁸ M. Sillaots. KrMSK § 252, komm 4.

³⁹ M. Sillaots. KrMSK § 253, komm 2.2.

⁴⁰ Pärnu Maakohtu 17.09.2018 määrus asjas nr 1-18-6853.

⁴¹ Vt nt Viru Maakohtu 16.10.2017 määrus asjas nr 1-17-9098; Viru Maakohtu 06.09.2017 määrus asjas nr 1-17-6947; Harju Maakohtu 03.06.2016 määrus asjas nr 1-16-4267.

⁴² RKKKo 27.09.2012, [3-1-1-84-12](#).

⁴³ Viru Maakohtu 17.10.2017 määrus asjas nr 1-17-9127.

esitamise korral siiski võimalik.⁴⁴ KrMS § 255 lg 1 järgi saab kohtuotsust käskmenetluses vaidlustada ainult süüdimõistetud, taotledes asja arutamist üldkorras. Teistel kohtumenetluse pooltel pole võimalik kohtuotsust käskmenetluses vaidlustada. Seega ei ole käskmenetluses tsiviilhagi esitanud kannatanu õigused piisavalt tagatud. Kohus asus seisukohale, et kriminaal-asjas, kus kannatanu on esitanud tsiviilhagi, ei ole käskmenetlus kohane lihtmenetlus.⁴⁵

---

⁴⁴ Harju Maakohtu 28.08.2017 määrus asjas nr 1-17-6080.

⁴⁵ Harju Maakohtu 01.11.2017 määrus asjas 1-17-9601.

3. LÜHIMENETLUS

3.1. Õiguslik regulatsioon

KrMS § 233 lg 1 kohaselt võib kohus süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel kriminaalasja lahendada tunnistajaid, asjatundjaid ja eksperte välja kutsumata lühimenetluses kriminaaltoimiku materjali põhjal. KrMS § 233 lg 2 kohaselt ei kohaldata lühimenetlust 1) kuriteole, mille eest karistusseadustik näeb karistusena ette eluaegse vangistuse, või 2) mitme süüdistatavaga kriminaalasjas, kui vähemalt üks süüdistatav ei nõustu lühimenetluse kohaldamisega. KrMS § 235¹ lg 1 p 2 kohaselt teeb kohus määruse kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamiseks, kui puuduvad lühimenetluse kohaldamise alused. KrMS § 235¹ lg 1 p 3 alusel teeb kohus määruse kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamiseks ja menetluse jätkamiseks, kui kohus ei nõustu kriminaalasja lahendamise ja lühimenetluses. KrMS § 238 kohaselt on kohtul lühimenetluse kohaldamisest võimalik loobuda ka nõupidamistoas. Sellisel juhul teeb kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määruse, kui puuduvad lühimenetluse kohaldamise alused (KrMS § 238 lg 1 p 1) või kui kriminaaltoimiku materjalid ei ole piisavad kriminaalasja lahendamiseks lühimenetluses (§ 238 lg 1 p 2).

3.2. Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjused

3.2.1. Prokuröri või süüdistatava loobumine lühimenetluse kohaldamise taotlusest

KrMS § 233 lg 1 kohaselt on lühimenetluse kohaldamise eeldus süüdistatava ja prokuratuuri nõusolek. KrMS § 234 lg 5 alusel võivad prokuratuur ja süüdistatav lühimenetluse kohaldamise taotlusest loobuda enne kohtuliku uurimise lõpetamist. Selge nõusoleku puudumine või antud nõusolekust loobumine on kõige sagedasemad kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjused lühimenetluses. Seejuures on lühimenetlusest loobumise põhjused praktikas väga erinevad. Kuna loobumise põhjustamine pole kohustuslik, ei kajastu loobumise põhjused sageli sõnaselgelt kohtumäärustes.⁴⁶ Seda eelkõige olukorras, kus lühimenetluse kohaldamisest loobub süüdistatav. Süüdistatavad loobuvad lühimenetluse kohaldamisest tihti põhjusel, et ei nõustu inkrimineeritud kuriteoga ning soovivad asja arutamist üldmenetluses. Nt kriminaalasjas nr 1-20-4458 loobus süüdistatav lühimenetluse kohaldamisest, kuna kohtuistungil selgus, et tema tegu võib olla kvalifitseeritud raskema kuriteokoosseisu järgi.⁴⁷

Prokuratuur loobub lühimenetlusest tihti seetõttu, et tõendamiseseme asjaolud pole piisavalt selged, lahendamaks asja üksnes kriminaaltoimiku materjali põhjal. Nt kriminaalasjas nr 1-19-5525 loobus prokurör lühimenetlusest, sest süüdistatava kohtuistungil antud ütlused olid ebaselged ja erinesid kohtueelses menetluses antud ütlustest.⁴⁸ Samuti on lühimenetluse kohaldamisest loobumise põhjus olnud, et süüdistatav on menetluse ajal toime pannud veel mõne kuriteo.⁴⁹ Lisaks loobus prokurör lühimenetlusest kriminaalasjas nr 1-19-5727, kuna istungil selgus, et alaealisel kannatanul puudus kaitsja, mis ei võimaldanud asja arutamist lühimenetluses.⁵⁰ Kriminaalasja nr 1-18-10306 istungil taotles prokurör kiirabi kutsumist ning loobus lühimenetlusest, sest süüdistatav oli istungi ajal ebaadekvaatne, värises ega vastanud küsimustele.⁵¹

⁴⁶ Vt nt Harju Maakohtu 15.06.2019 määrus asjas nr 1-19-4917; Harju Maakohtu 04.06.2019 määrus asjas nr 1-19-4504.

⁴⁷ Harju Maakohtu 10.08.2020 määrus asjas nr 1-20-4458.

⁴⁸ Harju Maakohtu 05.07.2019 määrus asjas nr 1-19-5525.

⁴⁹ Harju Maakohtu 22.06.2020 määrus asjas nr 1-20-2811.

⁵⁰ Harju Maakohtu 12.07.2019 määrus asjas nr 1-19-5727.

⁵¹ Harju Maakohtu 20.12.2018 määrus asjas nr 1-18-10306.

3.2.2. Tsiviilhagi ebaselgus

Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjus lühimenetluses on ka ebakorrektne tsiviilhagi. Seejuures on tsiviilhagist tingitud tagastamise põhjused erinevad. Kui kohus tuvastab lühimenetluses, et kriminaaltoimikus oleva tsiviilhagi lahendamiseks ei ole küllaldaselt teavet, on tegemist olukorraga, kus kriminaaltoimiku materjalid ei ole piisavad kriminaalasja lahendamiseks lühimenetluses.⁵² Sage tsiviilhagist tulenev kriminaaltoimiku tagastamise põhjus on tsiviilhagi ebaselgus või ebapiisav tõendus. Kohtulahendi koostamisel ei ole kohtul võimalik tsiviilhagi põhjendatust hinnates tugineda üksnes hagiavalduses esitatud asjaoludele, vaid tsiviilhagi aluseks olevaid asjaolusid tuleb tõendada.⁵³ Kui lühimenetluses süüdistatava kohtu alla andmise staadiumis või kohtuistungil ilmneb, et tsiviilhagi lahendamiseks on vaja koguda lisatõendeid, peab kohus tegema KrMS § 235¹ lg 1 p-s 3 või § 238 lg 1 p-s 2 nimetatud lahendi, sest täiendavate tõendite vastuvõtmine lühimenetluses ei ole lubatud.⁵⁴ Kohtupraktikas on tsiviilhagi loetud ebaselgeks nt olukorras, kus tsiviilhagist ei selgu, kui suures ulatuses jäi kannatanul töövõimetuslehel viibides töötasu saamata.⁵⁵ Samuti on tsiviilhagi loetud ebaselgeks, kui tsiviilhagis nõutava summa suuruse kujunemine ei ole jälgitav.⁵⁶

Kriminaaltoimiku tagastamise võib mh kaasa tuua, kui materjalide põhjal ei ole üheselt selge, kas kannatanu soovib või ei soovi tsiviilhagi esitada⁵⁷, või kui ei ole tuvastatud tegelik kannatanu⁵⁸. Kriminaaltoimik on tagastatud ka põhjusel, et materjalidest ei nähtu, kas kannatanu on saanud kätte prokuratuuri kirjad, milles viidatakse tsiviilhagi puudustele.⁵⁹

3.2.3. Kriminaaltoimiku materjalide ebapiisavus

Asjaolude ebaselgus

Nagu eespool mainitud, toimub kriminaalasja arutamine lühimenetluses kriminaaltoimiku materjalide põhjal ilma tunnistajaid, asjatundjaid ja eksperte välja kutsumata. Seetõttu peavad kuriteo toimepanemise asjaolud olema selged. See tähendab mh, et kriminaaltoimikus sisalduvad tõendid peavad olema korrektsed ja asja lahendamiseks küllaldased. Ammendavat loetelu olukordadest, mil kuriteo asjaolud on kohtu hinnangul ebaselged, ei ole võimalik esitada, kuna kohtutel on nimetatud osas väga lai diskretsioon. Sisuliselt on tegemist olukordadega, kus kriminaalmenetluses kogutud tõendikogum on kohtu arvates puudulik või vastuoluline, mistõttu pole kohtul võimalik kujundada seisukohta süüdistuse põhjendatuse kohta.

Analüüsitud kohtupraktikast nähtub, et tõendikogum on vastuoluline eelkõige juhul, kui kannatanu ja süüdistatava ütlused märkimisväärselt lahknevad. Lühimenetluses on kohtul tõendite pinnalt keerulisem hinnata, kas isikuline tõendiallikas on usaldusväärne või mitte.⁶⁰ Kui kohtul ei ole kriminaalasja lühimenetluses arutades võimalik kõrvaldada ütlustega seotud kahtlusi ega neid veenvalt kummutada, tuleb kriminaaltoimik prokuratuurile tagastada.⁶¹

Teine tüüpiline olukord on juhtumid, kus kriminaalasja tõendikogum on puudulik, sest kohtu hinnangul on prokuratuur jätnud mõne kriminaalasjas tähtsust omava tõendi kogumata või kogunud tõendeid ebakvaliteetselt. Tõendikogumi kvaliteet on eriti oluline sõna sõna vastu

⁵² RKKKo 13.11.2015, [3-1-1-90-15](#), p 22; RKKKo 06.02.2014, [3-1-1-1-14](#), p 22.

⁵³ Viru Maakohtu 04.12.2017 määrus asjas nr 1-17-11090.

⁵⁴ Pärnu Maakohtu 30.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6165.

⁵⁵ Harju Maakohtu 05.09.2019 määrus asjas nr 1-19-5089.

⁵⁶ Viru Maakohtu 30.03.2020 määrus asjas nr 1-20-2251; Viru Maakohtu 16.03.2020 määrus asjas nr 1-20-2030.

⁵⁷ Viru Maakohtu 10.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6936.

⁵⁸ Viru Maakohtu 08.08.2018 määrus asjas nr 1-18-6215.

⁵⁹ Pärnu Maakohtu 27.11.2019 määrus asjas nr 1-19-9195; Pärnu Maakohtu 09.01.2020 määrus asjas nr 1-20-31.

⁶⁰ Vt nt Viru Maakohtu 28.05.2018 määrus asjas nr 1-18-4449.

⁶¹ Vt nt Viru Maakohtu 16.05.2018 määrus asjas nr 1-18-4089.

olukorras. Nt kriminaalasjas nr 1-20-2317 süüdistati isikut kehalises väärkohtlemises, kuid kannatanu ja süüdistatava ütlused lahknesid märkimisväärselt. Kohus juhtis tähelepanu asjaolule, et põhjendamatult ei kuulatud üle sündmust vahetult pealt näinud tunnistajat, kelle ütlused võinuks tõendikogumi kvaliteeti oluliselt parandada.⁶² Kriminaalasjas olulise tunnistaja üle kuulamata jätmine tingis kriminaaltoimiku tagastamise ka kriminaalasjas nr 1-20-2913. Kohus rõhutas, et eesti keelt mitte valdava isiku ilma tõlgita ülekuulamine ei vasta KrMS §-s 161 sätestatud nõuetele ning ülekuulamise protokoll ei saa tõendina arvestada.⁶³

Kuigi lühimenetluse kohaldamise eesmärk on tagada kriminaalmenetluse kiirus ja ökonoomsus, ei tohi selle nimel teha mööndusi isiku süüditunnistamise põhjendatuses ega seaduslikkuses.⁶⁴ Kriminaalasjas nr 1-19-7638 süüdistati isikut KarS § 424 lg 2 järgi mootorsõiduki juhtimises joobeseisundis. Materjalide pinnalt ei olnud kohtu hinnangul võimalik tõsikindlalt tuvastada, kas isik juhtis mootorsõidukit või mopeedi.⁶⁵ Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise on tinginud ka olukord, kus prokuratuur ei tuvastanud, kas isikule kohaldub KarS § 50 lg-s 2 sätestatud erand. Viidatud normi kohaselt ei või võtta mootorsõiduki juhtimise õigust isikult, kes kasutab mootorsõidukit liikumispuude tõttu.⁶⁶

Kohtud on lugenud kriminaaltoimiku materjale ebapiisavaks ka siis, kui ei nähtu, millal edastati isikule teade vanglasse ilmumise kohustuse kohta⁶⁷; pole tuvastatud süüdistatava võimalik hädakaitse seisund⁶⁸; ei ole tuvastatud omastatud vallasja täpset väärtust, mis võimaldanuks kohtul kontrollida, kas süüdistatava teole on antud õige karistusõiguslik hinnang⁶⁹.

Puudused süüdistusaktis

Kriminaalasja kohtulik arutamine süüdistatava suhtes toimub KrMS § 268 lg 1 kohaselt ainult süüdistusakti järgi, kui samas paragrahvis ei ole sätestatud teisiti. KrMS § 268 lg 5 esimese lause kohaselt ei või kohus süüdistatavat süüdi tunnistades tugineda faktilistele asjaoludele, mis oluliselt erinevad süüdistuses või muudetud või täiendatud süüdistuses kirjeldatud tõendamiseseme asjaoludest. Seega on süüdistusakti üks oluline funktsioon määrata kindlaks menetluse ning aidata kohtul nõuetekohaselt menetluseks valmistuda ja seda juhtida. Samuti on süüdistusakt lähtealus kaitseõiguse realiseerimiseks, mh kaitsestrateegia väljatöötamiseks ja adekvaatse kaitsetegevuse ettevalmistamiseks.⁷⁰

KrMS § 154 sätestab süüdistusakti sisu- ja vorminõuded. Süüdistusakt peab sisaldama isikule ette heidetava käitumise faktilist kirjeldust ja etteheite õiguslikku sisu. Tõendikogum peab vastama esitatud süüdistusele. Olukorras, kus süüdistusakt on esitatud kujul, mis muudab sellest arusaamise keeruliseks (kui mitte võimatuks), ei ole asja lahendamine lühimenetluses võimalik. Nt kriminaalasjas nr 1-20-2049 ei vastanud süüdistusakt kohtu hinnangul kriminaaltoimiku materjalidele. Kuigi isikut süüdistati kahes osateos, oli menetluse käigus kogutud tõendite pinnalt võimalik teha järeldusi vaid ühe kohta.⁷¹ Kohus on tagastanud kriminaaltoimiku prokuratuurile ka seetõttu, et ei nõustu süüdistusaktis esitatud kvalifikatsiooniga.⁷²

⁶² Harju Maakohtu 16.04.2020 määrus asjas nr 1-20-2317.

⁶³ Harju Maakohtu 29.06.2020 määrus asjas nr 1-20-2913.

⁶⁴ RKKKo 11.06.2018, [1-17-1629/44](#), p 39; RKKKo 13.11.2015, [3-1-1-90-15](#), p 19; RKKKo 21.06.2006, [3-1-1-47-06](#), p 12.

⁶⁵ Harju Maakohtu 26.09.2019 määrus asjas nr 1-19-7638.

⁶⁶ Viru Maakohtu 19.06.2018 määrus asjas nr 1-18-4947.

⁶⁷ Viru Maakohtu 03.12.2018 määrus asjas nr 1-18-9749.

⁶⁸ Viru Maakohtu 25.04.2018 määrus asjas nr 1-18-3286.

⁶⁹ Viru Maakohtu 28.02.2018 määrus asjas nr 1-18-1602.

⁷⁰ RKKKo 24.10.2005, [3-1-1-83-05](#), p 12; RKKKm 23.12.2005, [3-1-1-139-05](#), p 24.

⁷¹ Viru Maakohtu 08.04.2020 määrus asjas nr 1-20-2049.

⁷² Viru Maakohtu 03.10.2017 määrus asjas nr 1-17-9132.

4. KOKKULEPPEMENETLUS

4.1. Õiguslik regulatsioon

Kohus võib KrMS § 239 lg 1 kohaselt süüdistatava ja prokuratuuri taotlusel lahendada kriminaalasja kokkuleppemenetluses. Ammendav loetelu kuritegudest, mille puhul kokkuleppemenetluse kohaldamine ei ole lubatud, on esitatud KrMS § 239 lg 1 p-s 1.⁷³ Sarnaselt lühimenetlusele on KrMS § 245¹ kohaselt kohtul õigus kokkuleppemenetluse kohaldamisest keelduda juba süüdistatava kohtu alla andmisel. KrMS § 245¹ lg 1 p 2 kohaselt teeb kohus määruse kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamiseks, kui puuduvad kokkuleppemenetluse kohaldamise alused.⁷⁴ Kui kohus ei nõustu kuriteo kvalifikatsiooni või karistuse liigi või määraga, kuid peab uue kokkuleppe sõlmimist võimalikuks, siis koostab kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määruse KrMS § 245¹ lg 1 p 3 alusel. Olukorras, kus kohus ei nõustu kriminaalasja lahendamise kokkuleppemenetluses, tagastab kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile menetluse jätkamiseks KrMS § 245¹ lg 1 p 4 alusel.

KrMS § 248 kohaselt on kohtul võimalik kokkuleppemenetluse kohaldamisest loobuda ka nõupidamistoas. Sellisel juhul on kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise alus üks järgmistest: puuduvad kokkuleppemenetluse kohaldamise alused (KrMS § 248 lg 1 p 1); kohus ei nõustu kuriteo kvalifikatsiooni või karistuse liigi või määraga või kokkuleppega võetud välismaalase kohustusega lahkuda Eesti Vabariigist vastuvõtvasse riiki koos sissesõidukeeluga viieks kuni kümneks aastaks (KrMS § 248 lg 1 p 2); kohtul tekivad kahtlused KrMS §-st 306 lähtudes (KrMS § 248 lg 1 p 3).

4.2. Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise põhjused

4.2.1. Süüdistatava või prokuröri nõusoleku puudumine

KrMS § 239 lg 2 p 2 kohaselt ei kohaldata kriminaalmenetlust, kui sellega ei nõustu süüdistatav või tema kaitsja või prokuratuur. Kui prokurör või süüdistatav kokkuleppemenetluse kohaldamisest loobuvad, on kohtul kohustus kriminaaltoimik prokuratuurile tagastada, sest puudub kokkuleppemenetluse kohaldamise alus. Süüdistatava kokkuleppes loobumise motiivid võivad praktikas palju erineda. Eelkõige ei nõustu süüdistatavad kokkuleppes pakutud põhikaristuse liigi või määraga või lisakaristusega ning soovivad seetõttu oma õigusi üldmenetluses kaitsta.⁷⁵ KrMS § 239 lg 2 p 3 alusel ei kohaldata mitme süüdistatavaga kriminaalasjas kokkuleppemenetlust ka siis, kui vähemalt üks süüdistatav ei nõustu kokkuleppemenetlusega.⁷⁶ Reeglina

⁷³ Kokkuleppemenetlust ei kohaldata KarS §-des 89–91, 95–97 ja 99–102, § 102² lg-s 2, §-s 103, § 110 lg-s 2, § 111 lg-s 2, § 112 lg-s 2, §-des 113–114, 118, 125 ja 135, § 141 lg-tes 2 ja 2¹, § 141¹ lg-tes 2 ja 3, § 151 lg 2 p-s 1 ja lg-s 4, § 200 lg 2 p-s 5, § 214 lg 2 p-s 3, §-des 237, 244 ja 246, § 251 lg 3 p-s 3, § 252 lg-s 3, § 259 lg-s 2, §-des 290¹ ja 302, § 327 lg-s 3, § 405 lg-s 3, § 422 lg-s 2, §-s 435, § 441 p-s 1, § 442 p-s 1, § 443 p-s 1 ning § 445 lg 2 p-s 1 ja lg-s 3 ette nähtud kuritegudes.

⁷⁴ Kokkuleppemenetluse alused on nimetatud KrMS § 239 lg 1 p-des 1–4. Kokkuleppemenetlust ei kohaldata, kui toime pandud kuriteo puhul pole see võimalik (KrMS § 239 lg 2 p 1); kui sellega ei nõustu süüdistatav või tema kaitsja või prokuratuur (§ 239 lg 2 p 2); mitme süüdistatavaga kriminaalasjas, kui vähemalt üks süüdistatav ei nõustu kokkuleppemenetluse kohaldamisega (§ 239 lg 2 p 3); kui sellega ei nõustu kannatanu, tsiviilkostja või kolmas isik (§ 239 lg 2 p 4).

⁷⁵ Vt nt Tartu Maakohtu 27.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6453; Harju Maakohtu 13.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6802.

⁷⁶ Kriminaalasjadest, milles isikuid kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo ühises toimepanemises, võidakse eraldada kriminaalasi kahtlustatava või süüdistatava suhtes või jätta selline kriminaalasi ühendamata, kui isik pärast kohtueelse menetluse lõpuleviimist taotleb kriminaalasja lahendamist lühimenetluses või kokkuleppemenetluses ning lühimenetluse või kokkuleppemenetluse kohaldamine ei ole võimalik vastavalt KrMS § 233 lg 2 p-s 2 või § 239 lg 2 p-s 3 nimetatud asjaolu tõttu (§ 216 lg 2 p 3).

väljendab süüdistatav kokkuleppes loobumise tahet suuliselt kohtuistungil⁷⁷ või kohut kirjalikult teavitades⁷⁸. Kohtupraktikas on süüdistatava loobumiseks loetud ka olukorda, kus süüdistatav sai kohtukutse kätte, kuid ei ilmunud mõjuva põhjuseta kohtuistungile.⁷⁹

Prokuratuuri kokkuleppemenetluse kohaldamise nõusolekust loobumine on enamasti tingitud asjaolust, et süüdistatava suhtes on kohtueelses menetluses veel mõni kriminaalasi ning kriminaalasjad tuleb ühendada. Riigikohus on selgitanud, et kui tuvastatakse, et kriminaalasjade eraldi arutamine võib viia süüdistatava suhtes ebaseadusliku või põhjendamatu kohtulahendi tegemiseni või kui sellega rikutaks isiku õigust ausale ja õiglasele menetlusele, tuleb kriminaalasjad võimaluse korral ühendada.⁸⁰ Kriminaalasjade ühendamine on eelkõige tähtis isiku süüdimõistmise korral tema süü suurusele vastava karistuse ja vajadusel kohase liitkaristuse mõistmiseks.

Kuigi KrMS § 239 lg 2 p 4 kohaselt on kokkuleppemenetluse alus ka kannatanu, tsiviilkostja ja kolmanda isiku nõusolek, siis vastava nõusoleku puudumise tõttu saadetakse kriminaaltoimik prokuratuurile harva. Seda põhjusel, et nimetatud isikud annavad nõusoleku kokkuleppemenetluse kohaldamiseks enne kohtule kokkuleppe esitamist ning neil ei ole KrMS § 240 p 3 ja § 243 lg 3 kohaselt õigust antud nõusolekust loobuda. Küll aga on kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastanud põhjusel, et toimikus puudub kannatanu üheselt mõistetav nõusolek kokkuleppemenetluse kohaldamiseks.⁸¹

4.2.2. Kohus ei nõustu kuriteo kvalifikatsiooniga või karistuse liigi või määraga

Kohus ei nõustu kuriteo kvalifikatsiooniga

Kokkuleppe aluseks olev süüdistus peab kajastama kogu kriminaalasjas tuvastatud kuritegeliku käitumise mahtu.⁸² Kui kohtu hinnangul ei vasta kokkuleppes märgitud kuriteo kvalifikatsioon kriminaaltoimiku materjalide pinnalt süüdistatava teo kirjeldusele, tagastab kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile KrMS § 248 lg 1 p 2 alusel. Kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise tingib ka, kui prokuratuur ei ole kohtu arvates süüdistatava teatud teole, mis on kriminaaltoimiku materjalide järgi tõendatud, kriminaalõiguslikult reageerinud. Nt kriminaalasjas nr 1-19-8028 ei hõlmanud süüdistus ähvardamist KarS § 120 lg 1 järgi, kuigi kriminaalasjas kogutud tõenditega oli tõendatud, et süüdistatav ähvardas kannatanu tappa. Kohus ei pidanud õigeks, et ähvardus jäeti tähelepanuta ja kriminaalõiguslikult sellele ei reageeritud.⁸³

Kohus ei nõustu karistuse liigiga

Kohus ei nõustu karistuse liigiga eelkõige seetõttu, et kokkuleppes kajastatud karistuse tingimused ei vasta kohtu hinnangul süüdistuse raskusele ega süüdistatava isikule ega arvesta kuriteo kõiki asjaolusid. Nimetatud küsimuses on kohtutel lai diskretsioon. KarS § 56 lg 1 kohaselt on karistamise alus isiku süü ning karistuse mõistmisel arvestatakse kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, võimalust mõjutada süüdlasit edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest ning õiguskorra kaitsmise huve. Nt kriminaalasjas nr 1-20-4411 leidis kohus, et olukorras, kus süüdistatav juhtis mootorsõidukit tiheda liiklusega teelõigul ilma juhtimisõiguseta ja alkoholisalduse piirmäära oluliselt ületavas joobeseisundis ning tal oli kehtivaid väärteokaristusi sõidukiiruse ületamise eest, ei ole põhjendatud üksnes rahalise karistuse

⁷⁷ Vt nt Harju Maakohtu 12.09.2019 määrus asjas nr 1-19-5334.

⁷⁸ Vt nt Pärnu Maakohtu 13.09.2019 määrus asjas nr 1-19-6416; Tartu Maakohtu 04.09.2019 määrus asjas nr 1-19-5863.

⁷⁹ Harju Maakohtu 01.10.2019 määrus asjas nr 1-19-6356.

⁸⁰ RKKKo 18.04.2011, [3-1-1-18-11](#), p 7.

⁸¹ Harju Maakohtu 07.08.2020 määrus asjas nr 1-20-4717.

⁸² Tartu Maakohtu 10.10.2019 määrus asjas nr 1-19-8028; Tartu Maakohtu 28.08.2019 määrus asjas nr 1-19-6728.

⁸³ Tartu Maakohtu 10.10.2019 määrus asjas nr 1-19-8028.

määramine. Kohus viitas, et valitseva kohtupraktika kohaselt on sarnase taustaga isikuid sama teo toimepanemise eest üldjuhul karistatud vangistusega.⁸⁴ Kriminaalasjas nr 1-20-3671 taotles prokurör mitme kehtiva karistusega süüdistatavale üldkasuliku töö tegemist ja käitumiskontrolli kohaldamist. Kohus leidis, et kui süüdistatavasse on varasemate karistuste mõistmisel suhtunud pigem säästvalt ja tema osas on ebaõnnestunult rakendatud kõiki mõjutusvahendite liike, saab karistuseks mõista üksnes reaalse vangistuse.⁸⁵

Karistuse liigiga mittenõustumise puhul nähtub kohtupraktikast ka markantsemaid olukordi, mis ilmselt on tingitud inimlikust eksitusest. Nt kriminaalasjas nr 1-19-6774 sooviti sõlmitud kokkuleppe kohaselt kohaldada ühe kuriteo eest süüdistatavale põhikaristusena nii rahalist karistust kui ka vangistust. Sellist võimalust aga seadus ei sätesta, mistõttu tagastas kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile.⁸⁶

Kohus ei nõustu karistuse määraga

Riigikohus on korduvalt selgitanud, et karistuse mõistmisel tuleb lähtepunktiks võtta sanktsiooni keskmine määr. Seejärel tuleb tuvastada süüdistatava süü suurus ning karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud, mille põhjal saadakse konkreetse isiku süü suurusele vastav karistuse määr.⁸⁷ Nimetatut arvestades ei nõustu kohus sageli kokkuleppes nimetatud karistuse määraga, sest see on kohtu hinnangul liiga range või leebe.

Nt kriminaalasjas nr 1-20-4572 süüdistati isikut KarS § 423¹ alusel mootorsõiduki süstemaatilises juhtimisõigusega juhtimises. Prokurör taotles ühe aasta pikkust vangistust, mille palus asendada üldkasuliku tööga. Lisaks konfiskeeriti süüdistatavalt tema nõusolekul auto. Kohtu hinnangul ei olnud põhjendatud määrata karistus sanktsiooni maksimummääras olukorras, kus süüdistatavale heideti ette üht KarS § 423¹ järgi kvalifitseeritavat episoodi, mille puhul sõiduki juhtimise aeg ja vahemaa olid lühikesed. Lisaks selgitas kohus, et Riigikohtu praktika⁸⁸ kohaselt peetakse konfiskeerimist materiaalses mõttes karistuseks. Kohus leidis, et viidatud meetet tuleb karistuse mõistmisel arvestada, kuna sellel on mõju karistuse eesmärkide saavutamisele.⁸⁹

Analüüsitud kohtupraktika põhjal tagastab kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile KrMS § 248 lg 1 p 2 alusel ka olukorras, kus kohus ei nõustu kokkuleppes kajastuva lisakaristuse⁹⁰ või kokku lepitud karistuse täitmise tingimustega⁹¹. Sellisel juhul teeb kohus kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määruse, millega antakse võimalus sõlmida uus kokkulepe. Nt kriminaalasjas nr 1-19-4782 leidis kohus, et kui varem karistamata isikule määratakse põhikaristusena raskeim karistus, peavad lisakaristuse kohaldamiseks esinema kaalukad argumentid.⁹² Kriminaalasjas nr 1-19-7952 ei nõustunud kohus isiku esmakordsel karistamisel käitumiskontrolli seadmisega, sest puudusid asjaolud, mille alusel väita, et esines vajadus mõjutada süüdistatavat kriminaalhoolduse kaudu.⁹³

⁸⁴ Tartu Maakohtu 22.06.2020 määrus asjas nr 1-20-4411.

⁸⁵ Harju Maakohtu 09.06.2020 määrus asjas nr 1-20-3671.

⁸⁶ Tartu Maakohtu 30.08.2019 määrus asjas nr 1-19-6774.

⁸⁷ Vt nt RKKKo 03.04.2020, [1-18-2232/179](#), p 71.

⁸⁸ RKKKo 12.12.2014, [3-1-1-82-14](#), p 11.

⁸⁹ Harju Maakohtu 06.07.2020 määrus asjas nr 1-20-4572.

⁹⁰ Vt nt Tartu Maakohtu 05.11.2018 määrus asjas nr 1-18-8920; Tartu Maakohtu 03.10.2018 määrus asjas nr 1-18-7913.

⁹¹ Vt nt Tartu Maakohtu 08.10.2019 määrus asjas nr 1-19-7952.

⁹² Tartu Maakohtu 09.09.2019 määrus asjas nr 1-19-4782.

⁹³ Tartu Maakohtu 08.10.2019 määrus asjas nr 1-19-7952.

4.2.3. Kohtul esinevad kahtlused KrMS §-st 306 lähtudes

KrMS § 248 lg 1 p 3 kohaselt teeb kohus kokkuleppemenetlusest keeldumise ja kriminaaltoimiku prokuratuurile tagastamise määruse, kui kohtul tekivad kahtlused KrMS §-st 306 lähtudes. See tähendab, et kohus peab kontrollima, ega kokkuleppega ei ole jäänud hõlmamata KrMS §-s 306 loetletud küsimused, mida tuleb kokkuleppemenetluse tulemina kohtuotsuses kajastada.⁹⁴

Analüüsitud kohtupraktika kohaselt on tegemist eelkõige juhtumitega, kus kohus kahtleb, kas süüdistuses etteheidetav tegu on kuritegu, kas süüdistatav pani etteheidetava teo toime või kas süüdistatav on etteheidetava teo toimepanemises süüdi. Nt kriminaalasjas nr 1-19-8148 keeldus kohus kokkulepet kinnitamast, sest esitatud materjalide pinnalt ei olnud võimalik kindlaks teha, milline oli süüdistatava joove sõiduki juhtimise ajal. Seetõttu tekkis kohtul kahtlus, kas süüdistatavale etteheidetav tegu oli kuritegu.⁹⁵ Kriminaalasjas nr 1-19-7167 süüdistati isikut KarS § 320 alusel vale ütluse andmises. Kohtul ei kujunenud kriminaalasja materjalide põhjal täielikku veendumust, et isik pani kahtlusteta toime kuriteo, milles teda süüdistati, ning et ta tegi seda tahtlikult. Kuna kohtul jäid ka pärast isiku küsitlemist kohtuistungil kokkuleppe sõlmimise asjaolude kohta kahtlused kriminaalasjas süüdistatava süü tõendatuse osas, ei pidanud kohus võimalikuks selle kokkuleppe alusel isikut süüdi tunnistada.⁹⁶

---

⁹⁴ RKKKo 04.10.2007, [3-1-1-52-07](#), p-d 7–8.

⁹⁵ Tartu Maakohtu 14.10.2019 määrus asjas 1-19-8148.

⁹⁶ Tartu Maakohtu 11.09.2019 määrus asjas 1-19-7167.